

- пеня кандидата психологічних наук / Х.І. Турецька. – К., 2011. – 32 с.
13. Чудова Н.В. Особенности образа «Я» жителя интернета / Н.В. Чудова: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/chudova.htm>
 14. Goldberg, I. Internet addiction disorder Text. / I. Goldberg // CyberPsychol. Behavior. 1996. – Vol. 3, № 4. – P. 403-412.
 15. Orzack, M. H. Computer addiction: What is it? Text. / M.H. Orzack // Psychiatric Times. 1998. – Vol. 15, № 8. – P. 34-38.

The article analyzes the specific features of Internet addiction, defines the stages of its formation and the criteria for assessing the degree of its formation. Uncover the features of Internet environment conducive to the emergence of Internet addiction. Consider the views of foreign and domestic scholars on the issue of Internet addiction, determined individual personality traits that may be a prerequisite of addiction. Analyzed personality changes that occur under the influence of dependence is determined by its impact on the interpersonal relationships of the individual and his way of life. Compared different views and interpretations of the factors that could cause Internet addiction.

Key words: Internet addiction, addiction, addicts, psychological addiction, computer addiction, online environment, online communication.

Отримано: 2.12.2012 р.

УДК 159.922.1+37.015.3

О.М.Кікінежді

Батьківсько-дитячі стосунки у розвитку гендерного образу «Я» підлітка

У статті представлено емпіричне вивчення впливу батьківсько-дитячих стосунків на гендерний розвиток образу «Я» підлітків. Виявлена статева диференціація особливостей гендерної поведінки у міжособистісних взаєминах, а також сприйняття образів батьків як моделей-еталонів статево-рольової поведінки. Експериментальне вивчення впливу батьків на гендерне виховання підлітків за тестом ADOR виявило значущу кореляцію в оцінці еталонів гендерної поведінки у взаємоперехресних лініях «мати-син/донька», «батько-донька/син». Закарбування образу дитячо-батьківських стосунків в очах підлітка визначає специфіку його гендерних орієнтацій.

Ключові слова: статеворольова ідентифікація, гендерні орієнтації, гендерний образ «Я», гендерний стереотип, батьківсько-дитячі стосунки.

В статті представлено емпіричне дослідження впливу батьківсько-дитячих стосунків на гендерне формування образу «Я» підлітків. Виявлено статеву диференціацію особливостей гендерного поведіння в міжособистісних стосунках, а також сприйняття образів батьків як моделей-еталонів чоловічого поведіння. Експериментальне дослідження впливу батьків на гендерне формування підлітків за тестом ADOR показало значимий кореляційний зв'язок еталонів гендерного поведіння у взаємоперекрестних лініях «мати-син/дочка», «батько-дочка/син». Закріплення образу батьківсько-дитячих стосунків в сприйнятті підлітка визначає специфіку його гендерних орієнтацій.

Ключевые слова: чоловіча ідентифікація, гендерна ідентичність, статеву соціалізація особистості, гендерні орієнтації, гендерний образ «Я», гендерний стереотип, батьківсько-дитячі стосунки.

У підлітковому віці генеза та динаміка гендерної ідентичності характеризуються якісно новим ступенем усвідомлення та рефлексії гендерного Я, що знаменує початок особистісної зрілості. Процес гендерної ідентифікації у цьому віці збагачується розширенням репертуару соціальних ролей, інтегрованим образом «Я», розвитком саморефлексії, більшою структурізацією ціннісно-сміслової сфери та набуттям досвіду її втілення в особистості та громадське життя. Гендерні ролі пронизують практично всю систему соціальних ролей, мають зафіксовану у статевому символізмі і статеворольових стереотипах соціонормативну систему гендерних очікувань. Вищесказане дозволяє вважати таку систему зручною моделлю для вивчення загальних механізмів гендерної соціалізації підлітків. Розгляд онтогенетичних аспектів зумовлений актуальністю вивчення не лише процесу засвоєння індивідом гендерних очікувань, але й їх реалізацією та перетворенням на власні цінності й установки особистості. Динаміка гендерної ідентичності від молодшого до старшого підліткового віку характеризується гендерною інтенсифікацією як результатом розвитку внутрішнього світу і становлення образу «Я», переходом від наслідування зовнішніх взірців до внутрішнього статеворольового змушнення, здатності до саморегуляції гендерної поведінки.

Механізм ідентифікації у найзагальнішому вигляді є емоційно-когнітивним процесом ототожнення суб'єкта з маскуліно-фемінними характеристиками. Отже, поняття ідентифікації як переживання індивідом почуття тотожності власного «Я» з певними нормативами поведінки та життєвими цінностями

можна розглядати як своєрідний гендерний континуум ототожнення, від неусвідомленого наслідування до свідомого самовизначення та персоніфікації статевої ролі «Я», і як певну цілісну структуру концепції «Я». В останньому сенсі ідентичність виступає в контексті поняття ціннісних диспозицій особистості. В основу концепції нашого дослідження покладено розуміння гендерної ідентичності як найважливішого особистісного утворення, активності суб'єкта в оволодінні культурними знаками гендеру (знаннями, уявленнями) і процесом конструювання гендера на індивідуальному рівні (як реалізацією засвоєного), що знаходить свій вияв у різних взаємодіях, ефектах соціальних репрезентацій та саморепрезентацій (діях, висловлюваннях, оцінках, моделях поведінки тощо).

Значущою сферою, в якій підліток апробує міру своєї дорослості, є стосунки з батьками та іншими дорослими, братами, сестрами та найближчими родичами. Процес емансипації від батьків у багатьох наукових джерелах розглядається одним із основних соціальних завдань розвитку підлітків. За даними зарубіжних і вітчизняних вчених, конфлікти підлітків з батьками здебільшого пов'язані із зовнішнім виглядом, шкільним життям, зміною ціннісних орієнтацій. Попередні стосунки з дорослими стають неприйнятними для підлітків, оскільки не відповідають їхнім уявленням щодо власної дорослості. В основі трансформацій лежить протест підлітка проти різних форм залежності від дорослих, а також активне утвердження своєї незалежності («Я сам/сама знаю, що мені робити!»).

Актуальність дослідження проблеми гендерної ідентифікації підлітків зумовила мету статті – експериментальне вивчення впливу батьків на гендерний розвиток підлітків. Значущими параметрами обрано статево диференціацію батьківсько-дитячих стилів виховання, а також сприйняття образів батьків як моделей-еталонів статевої поведінки. Вибірка складала 390 учнів 5-9-х класів у віці 11-15 років, із них 204 особи – учні 5-7 класів (віком 11-13 років) та 186 осіб 8-9-х класів (віком 13-15 років). Відсоткове співвідношення дівчат і хлопців складає 50 % та 50 %.

Нами був використаний тест Шафера «Підлітки про батьків» (ADOR), згідно з яким виділяють 5 стилів ставлення: позитивне (POZ), директивне (DIR), вороже (HOS), автономію (AUT) та непослідовне (NED). Дана методика (тест «Подростки о родителях»; дозволяє отримати подвійні результати: з одного боку, оцінка підлітками батьківського стилю виховання та з іншого – проєк-

тування на батьків власного ставлення, прогностичність майбутніх сімейних ролей, поведінки, стилів виховання [7, с. 640-649]. Опитувальник містить 50 тверджень і передбачає роздільну оцінку досліджуваними стилів виховання батька і матері.

Нас цікавило, чи є достовірними відмінності у діадах «мати-син», «батько-донька» як гендерних ліній, стилях батьківсько-дитячих відносин? Як показав кореляційний аналіз (за коефіцієнтом Пірсона) в одностатевих вибірках, у відносинах матері до дівчаток та хлопчиків молодшого підліткового віку, спостерігаються значущі відмінності (табл. 1). Зокрема, у гендерній лінії «матерів-доньок» із позитивним інтересом тісно корелює автономний стиль ($r=0,44$; $p=0,019$), якого не виявлено в стосунках «мати-син» ($r=0,23$; $p=0,26$). У ставленні до хлопчиків позитивний інтерес матерів високо корелює із непослідовним стилем вихованням ($r=0,5$; $p=0,012$), що може бути свідченням зв'язку матерів з дівчатками. Слід зазначити, що непослідовний стиль матерів у ставленні до доньок-підлітків має значущі кореляційні зв'язки із такими проявами батьківського стилю, як директивність ($r=0,47$; $p=0,012$), ворожість ($r=0,53$; $p=0,003$) та автономія ($r=0,52$; $p=0,005$).

Таблиця 1

Батьківські ставлення в оцінках хлопчиків і дівчаток

Шкали	Серед.ар. Дівчатка	Серед.ар. Хлопчики	t-value	P
POZ (позитивний) (мати)	13,07	11,71	1,21	0,23
DIR (директивний) (мати)	10,89	10,75	0,15	0,88
HOS (ворожий) (мати)	8,25	8,17	0,07	0,94
AUT (автономний) (мати)	10,32	11,04	-0,83	0,41
NED (непослідовний) (мати)	10,18	9,29	0,96	0,34
Чинник близькості (мати)	4,66	3,54	0,65	0,52
Чинник критики (мати)	0,55	-0,29	0,87	0,39
POZ (позитивний) (батько)	11,67	12,79	-1,09	0,28
DIR (директивний) (батько)	10,63	11,21	-0,56	0,58
HOS (ворожий) (батько)	9,00	9,54	-0,53	0,60
AUT (автономний) (батько)	10,74	10,46	0,31	0,76
NED (непослідовний) (батько)	9,63	9,33	0,30	0,77
Чинник близькості (батько)	2,48	3,25	-0,60	0,55
Чинник критики (батько)	-0,10	0,75	-0,91	0,37

У гендерній лінії «батько-донька» виявлені значущі кореляційні зв'язки між усіма типами ставлень. Особливо сильна

кореляція зафіксована між автономним і непослідовним стилями, між ворожістю та позитивним інтересом ($r=0,39$; $p=0,043$), що свідчить про амбівалентність тата у ставленні до дочки, що зумовлює труднощі у гендерній ідентичності. Це свідчить про значне дистанціювання татів від своїх дочок. Подібна тенденція виявлена і щодо директивного стилю ($r=0,6238$; $p=0,001$). Неоднозначність зв'язку між двома тенденціями вказує на амбівалентне ставлення татів до доньок. У свою чергу, позитивний інтерес татів до дочок-підлітків позитивно корелює із директивністю ($r=0,62$; $p=0,001$), що вказує на більше дотримання татами авторитарних методів виховання, суворого контролю за їх поведінкою і водночас зростанням відчуження між ними. Окрім того, виявлена сильна кореляція між позитивним інтересом, автономністю ($r=0,79$; $p<0,0001$) та непослідовністю ($r=0,69$; $p<0,0001$) є свідченням більшого дистанціювання та відчуження татів від дочок, ніж від синів.

Якісно інші стосунки виявлені у діадній лінії «тато-син» характеризуються підвищенням позитивного інтересу татів до синів, оскільки позитивний інтерес батька до сина має обернено кореляційний зв'язок з ворожістю ($r=-0,38$; $p=0,05$). Це означає, що відбувається зниження директивності у батьківському ставленні ($r=-0,49$; $p=0,015$), що є свідченням сильнішої ідентифікації татів з синами, ніж з дочками. Виявлений сильний взаємозв'язок між усіма шкалами: директивністю і автономністю ($r=0,713$; $p<0,0001$), директивністю і непослідовністю ($r=0,711$; $p<0,0001$); непослідовністю і ворожістю ($r=0,62$; $p=0,001$), непослідовністю і автономністю ($r=0,77$; $p<0,0001$). У гендерній лінії «тато-син» ці тенденції відсутні.

Отже, у батьківсько-дитячих стосунках переважає непослідовність у ставленні до дівчаток з боку батька і матері, а частіше повторювання поєднання директивності і ворожості вказує на значне дистанціювання, відмежування батьків обох статей у взаємодії з дітьми-підлітками. Виявлене поєднання непослідовності і негативізму також вказує на домінування авторитарного стилю спілкування батьків з підлітками обох статей як важливих факторів гендерної соціалізації підлітків.

З дорослішанням підлітків у батьківсько-дитячих стосунках зростає близькість та довіра обох батьків до дітей, з одного боку, з другого – у матері знижується директивність ($t=2,69$; $p=0,01$), автономія ($t=3,29$; $p=0,0001$) і непослідовність ($t=2,32$; $p=0,02$). З боку батька спостерігається зниження показників всіх стилів: позитивного інтересу ($t=2,34$; $p=0,02$), директивності ($t=2,87$;

$p=0,01$), ворожості ($t=2,61$; $p=0,01$), автономності ($t=2,54$; $p=0,01$), непослідовності ($t=10,97$; $p\leq 0,0001$), що вказує на самоусунення їх від виховання дітей та може бути свідченням дистанціювання татів.

Проаналізуємо встановлені нами кореляції показників тесту ADOR з метою виявити змістовні сторони вікової динаміки батьківсько-дитячих стосунків. Значущі кореляційні зв'язки виявлені між непослідовним стилем матері, директивністю ($r=0,45$; $p=0,13$) і ворожістю ($r=0,48$; $p=0,006$) до дітей обох статей молодшого підліткового віку. Структура материнського ставлення зазнає значних змін з дорослішанням дітей, зокрема, непослідовний стиль прямо корелює із автономністю до старших підлітків ($r=0,66$; $p=0,001$). Отже, із дорослішанням підлітків, у ставленні матерів до дітей обох статей відбувається трансформація тенденцій від авторитаризму до непослідовного стилю, що свідчить про зростання дистанційованості та формальності у взаємостосунках.

Виявлено, що у татів структура відносин батька з синами та дочками є набагато складніша. Якщо у ставленні до молодших підлітків з боку батька директивність корелює із ворожістю ($r=0,37$; $p=0,05$), то посилення непослідовного стилю виховання, директивності ($r=0,48$; $p=0,009$), автономії ($r=0,47$; $p=0,008$), що можна пояснити статевим дозріванням дітей та зростанням проявів «почуття» дорослості, пояснює дистанціювання татів від виховання дітей. Поряд із цим спостерігається «Вирівнювання» партнерської взаємодії підлітків у батьківсько-дитячих стосунках, що стає «дорослим», знаходить свій прояв у зростанні кореляції між автономним стилем батька і позитивним інтересом ($r=0,7$; $p=-0,00001$). На тлі посилення директивності і ворожості ($r=0,67$; $p=0,001$) значно зростає кореляція непослідовності і позитивного інтересу ($r=0,64$; $p=0,001$). На відміну від матерів, у татів з дорослішанням дитини-підлітка відбувається формування позиції «стороннього», але «зацікавленого» спостерігача.

У ставленні матері до старших дівчаток-підлітків процес ідентифікації статей відрізняється, порівняно з молодшими. Відбувається зниження директивності ($U=28$; $p=0,001$), автономності ($U=54$; $p=0,043$) у стосунках. Позитивний інтерес і непослідовність залишаються без значущих змін. У татів теж спостерігається зниження позитивного інтересу ($U=42$; $p=0,018$), директивності ($U=37$; $p=0,009$), автономії ($U=33$; $p=0,005$) і непослідовності ($U=25$; $p=0,002$) до дочок, що вказує на початок дистанціювання та відмежування у стосунках. У стосунках батьків до синів від-

бувається значно менше змін. Зокрема, спостерігається зниження непослідовного стилю матері ($U=24$; $p=0,024$) і батька ($t=23$; $p=0,02$) до синів. Це можна пояснити більш терпеливим ставленням до витівок синів, ніж до подібної поведінки дочок.

У дівчаток-підлітків емоційний вплив ототожнюється з матір'ю, на що вказує більша емоційна близькість із нею, ніж із батьком. Більш відчутними з боку матерів є гіперопіка та помірний контроль, тоді як з боку татів дівчатка відчувають брак емоційного прийняття, тепла, захисту, дружніх стосунків та підтримки, що значно утруднює майбутню самореалізацію дівчаток. Виявлений значущий кореляційний взаємозв'язок між фемінністю у дівчаток та автономним стилем виховання матерями свідчить, на нашу думку, про їх ототожнення з їх гендерною жіночою роллю ($r=0,42$; $p\leq 0,05$). Отже, психологічна ідентифікація дівчаток-підлітків з матерями більш сприятлива, тоді як із татами виявлено значне дистанціювання у стосунках.

У старших хлопців-підлітків прослідковуються подібні тенденції гендерної ідентичності. З боку матерів вони відчувають вияв надопіки, підвищену директивність та контроль, що призводить до значного відмежування синів від матерів. У гендерній лінії «тато-син» існують теж певні протиріччя у стосунках. З одного боку, тати виявляють позитивний інтерес та довіру до синів, з іншого боку, – незадоволення формами їхнього дорослішання, скепсис щодо прояву «дорослих» (гіпермаскуліних чи фемінних) форм поведінки, що стає причиною розвитку тривожності у хлопців. Можливо, до цього призводить надмірна зайнятість татів на роботі, виконання ними традиційної ролі годувальника, формальне ставлення до виховання синів. Непередбачуваність та непослідовність поведінки батька як взірця в очах синів не є взірцем егалітарності у взаємостосунках і заважає, на нашу думку, формуванню у підлітків-хлопців впевненості в собі, незалежності, самостійності та їх фемінізації. Виявлені у ставленні батьків до дітей статистично значущі зв'язки не підтвердили залежності від статі та типу гендерної ідентичності підлітків. Загалом гендерні особливості батьківсько-дитячих стосунків взаємопов'язані з непослідовним батьківським стилем поведінки. Батьки однаковою мірою допомагають як хлопчикам, так і дівчаткам, виявляють розуміння і підтримку у дитячих проблемах і турботах, радість з приводу успішного їх завершення, прислухаються до їхніх уподобань, хвалять за хороші вчинки та гарні оцінки. Негативне оцінювання ставлення батьків до дітей збігаються в оцінках обох статей.

Залежність розвитку статевого ролівого образу «Я» дівчаток та хлопчиків залежить від батьківських настанов – традиційних чи егалітарних, узгодженого впливу обох батьків на них. З боку матері відмічається зростання позитивного інтересу у сторону посилення гіперопіки, дещо знижується вимогливість, психологічний контакт матерів з дочками стає тіснішим і глибшим. Непослідовний стиль тата до виховання дитини полягає в амбівалентному ставленні, нечутливості, емоційній відстороненості. Отже, мати є більш емоційно значущою, впевненою та активною у ставленні до дочки, ніж тато. За такої ідентифікації гендерний Я-образ дівчаток, відповідно, набуває андрогінних якостей: сили, впевненості, активності, самостійності тощо.

Щодо тенденцій батьківського впливу на статево-рольовий розвиток образу «Я» синів, то можна говорити про значну ідентифікацію з татами. Проте сповідування непослідовного стилю спілкування з боку обох батьків, емоційного невтручання батька надалі дистанціює хлопців. Сини очікують від тата більшого захисту, традиційної директивності, авторитетності, прояву лідерських позицій як суто маскуліних рис поведінки. Стосунки хлопців з татами є більш амбівалентними і суперечливими, ніж з мамами. Тати пред'являють більше вимог до синів, існуючі соціальні норми досить жорстко регламентують міру емоційних проявів відносно сина-підлітка з боку матері (Ш.Берн, В. Васютинський, Т.Говорун, Н.Городнова, В.Москаленко, В.Романова та ін.). Переважання фемінних рис у дівчаток спостерігається, насамперед, за надмірної опіки матерів з підвищеною директивністю (т. зв. «домінуюча гіперпротекція»), прийнятті татами дочок із відсутністю з їх боку наставництва, керівництва і співробітництва. Відстороненість позиції батька, його недостатня включеність у справи сина, відсутність захисту значуще впливає також на зміст статево-рольової самосвідомості хлопців. За нормативних проявів даного параметра, в структурі андрогінної психологічної статі хлопців маскуліні якості поєднуються із фемінними (особливо у випадку поєднання позитивного інтересу тата, його емоційного прийняття з автономним та авторитетним стилем матері).

Міжстатеві відмінності, які виявлені в описах підлітками батьків, відображають, на наш погляд, специфіку взаємин по гендерних лініях – «батьки-син» і «батьки-дочка». Початок гендерної інтенсифікації в образі «Я» залежить від статевотипізованих настанов батьків, оскільки зі вступом у підлітковий вік матері більше спілкуються з дівчатками, а батьки – із синами, що було

виявлено методом незакінчених речень за Д. Ловінгер («Жінці (чоловікові), дівчині (юнакові) завжди слід...», «Коли мене сварять за те, що я, як хлопчик (дівчинка)...» [3, с. 85]. Зокрема, у своїх наративах дівчатка зазначали: «Мама вчила мене бути завжди охайною, доглядати за волоссям, одягом тощо, і завжди говорила: «Хлопець ніколи не прослідкує за собою так, як це зробить дівчина». Гендерна специфіка засвоєння ролей залежить від спрямованості і статевої ролі образу «Я». Так, якщо у переліку психологічних якостей молодших підлітків переважали статево нейтральні якості, як-от любов, працьовитість, вірність, повага тощо, то у старших підлітків простежувалась помітна тенденція до полярності фемінно-маскулінного конструкту: дівчині слід слідкувати за собою, бути привабливою, охайною, ніжною; юнакові слід бути захисником, завжди спортивним, розумним, ввічливим, культурним тощо; жінки повинні думати про домогосподарство, доглядати дітей та чоловіка, чоловіки – забезпечувати фінансово сім'ю, зробити успішну кар'єру тощо. Амбівалентність їхніх відповідей свідчить про протиріччя, труднощі у гендерному самовизначенні, що вказує на різні рівні (від низького та середнього до високого) розвитку «Я». Про це у самоописах дівчаток читаємо: «Коли мене сварять, що я малююся, не прибираю в своїй кімнаті, роблю збитки тощо, то я ображаюся, стараюся виправити свою поведінку» (середній рівень розвитку «Я») та «Я є занадто довірливою та сором'язливою людиною, про що часто жалкую і тому стараюся бути більш незалежною та впевненою, наполегливою та рішучою. Я знаю, що це мені допоможе у здобутті вищої освіти, майбутній професії – я хочу стати стоматологом» (високий рівень розвитку Я). У хлопчиків це звучить так: «Мене сварять за те, що я бавлюся, ображаю слабших, за погані оцінки та неохайний вигляд, що розкидаю речі та не люблю прибирати в хаті..., за «матюки» та куріння, та я злюсь, завдаю удару у відповідь або ніяк не реагую» (низький та середній рівень розвитку «Я»). Отже, дефіцит внутрішньої самодостатності компенсується наслідуванням зовнішніх взірців, у яких особистість юних чоловіків та жінок утверджує свою ідентичність. Проте у дівчат процес набуття гендерної ідентичності розгортається у ширшому та водночас конкретнішому рольовому діапазоні, у хлопців майбутні гендерні ролі є абстрактнішими, менш наповненими конкретними вміннями, навичками та якостями поведінки. Простежується динаміка гендерної ідентичності від молодшого до старшого підліткового віку під впливом гендерної інтенсифікації [5, с. 85].

Результати дослідження засвідчили статеву диференціацію особливостей гендерної поведінки у міжособистісних взаєминах і моделей-еталонів статевої поведінки. Значущість батьків, як взірців для набуття типу гендерної ідентичності, у підлітків більшою мірою пов'язана із особливостями гендерної поведінки міжособистісних відносин. З'ясовано, що рівень батьківських вимог щодо дотримання дівчатами традиційних засад поведінки є значно вищим, ніж щодо хлопців. Диференційована презентація статей у полярних соціально-психологічних сферах призводить до труднощів підлітків у гендерному самовизначенні як майбутнього сценарію життя зростаючої особистості.

Перспективними напрямками дослідження нам видається вивчення залежності стилів виховання і характеру гендерних орієнтацій; ролі різного типу гендерних стереотипів (описових, директивних та заборонних) у становленні гендерного образу «Я» зростаючої особистості.

Список використаних джерел

1. Берн Ш. Гендерная психология: пер. з англ. / Ш. Берн. – СПб, 2001. – 456 с.
2. Васютинський В. О. Про деякі закономірності формування статевої поведінки хлопчиків і дівчаток у сім'ї / В. О. Васютинський // Психологія: респ. науково-методичний збірник. – К.: Радянська школа. – 1990. – Вип. 34. – С.73-80.
3. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
4. Городнова Н. М. Соціально-психологічні чинники становлення статевої поведінки ідентифікації підлітків: автореф. дис. на здобут. наук. ступеня канд. психол. наук.: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Н. М. Городнова. – К., 2006. – 24 с.
5. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: Монографія / О. М. Кікінежді. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 400 с.
6. Москаленко В. В. Особливості статевої поведінки соціалізації в умовах трансформації / В. В. Москаленко, В. Г. Романова // Соціальна психологія. – 2003. – №1. – С. 107-116.
7. Практикум по возрастной психологии / Под ред. Л. А. Головей, Е. Ф. Рыбалко. – СПб.: Речь, 2001. – 688 с.

The article deals with the empiric study of the influence of parental-children relationship on gender development of adolescents' image «Me». The sex differentiation of the peculiarities of gender behavior in interpersonal intercourse and also perception of the images of the parents as of models and standards of sex and role behavior has been revealed. The empiric study of the parents influence on gender upbringing of adolescents according to the ADOR test the considerable correlation in the evaluation of gender behavior standards in the mutual cross lines «mother-son/daughter», «father-daughter/son» has been indicated. The imprinting of the image of parental-children relationship in the eyes of adolescents defines the peculiarities of gender orientation. The mother's autonomous style which narrowly correlates with a positive interest in gender line «mother-daughter», on the contrary to the relationship «mother-son» has been established.

The results of the investigation have certified the sex differentiation of gender behavior peculiarities in the interpersonal relationship and model and standard of sex-role behavior. The level of parental demands as to girls' adherence of the traditional principles of behavior is higher than to boys has been identified. The value of parents as the models for gaining types of gender adolescents' identity is more connected with gender behavior peculiarities of interpersonal relationship.

Keywords: sex-role identification, gender identity, personal sex socialization, gender role conceptions, gender orientations, gender image «Me», gender stereotype, the relationship between parents and children.

Отримано: 26.12.2012 р.

УДК 159.923

М.В.Козлова

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ З ЧАСОВОЮ ПЕРСПЕКТИВОЮ (ПІЛОТАЖНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

У статті розглядається поняття психологічного захисту, наведені його визначення і різновиди. Проведено пілотажне дослідження, яке дає можливість припустити, що часові перспективи пов'язані з психологічним захистом і можуть відображати різні форми адаптаційної поведінки в реагуванні індивідів у різних ситуаціях.

Ключові слова: психологічний захист, часова перспектива.